

PION

PROSTITUERTES INTERESSEORGANISASJON I NORGE

Høringsuttalelse om NOU 2008:4 fra PION – Prostituertes interesseorganisasjon i Norge

PION - Prostituertes interesseorganisasjon er et politisk talerør for kvinnelige, mannlige og transseksuelle/transkjønnede sexarbeidere, og jobber for å ivareta og fremme deres interesser og rettigheter med hovedfokus på helse, rettigheter, sikkerhet.

PION har i høringsbrev av 14.03.08 blitt bedt om å komme med synspunkter på de tiltakene som rapporten NOU 2008:4 ”Fra ord til handling – Bekjempelse av voldtekt krever handling.” Som det går fram ovenfor er målgruppen for vårt arbeid kvinnelige, mannlige og transseksuelle/transkjønnede sexarbeidere, og vi derfor valgt å først og fremst kommentere tiltakene og rapporten i lys av våre erfaringer og arbeid.

Først vil vi si at vi støtter utvalgets mål om at voldtekt bør få en høyere prioritet i rettsapparatet, og sikre at voldtekts ofre får en god oppfølging. Vi synes videre at rapporten er grundig og godt gjennomarbeidet, selv om vi med høyde for at vi har oversett momenter, stusser litt over at det arbeidet og de erfaringene som Voldtekts/Overgrepsmottaket ved Oslo legevakt – og mulig andre mottak i landet, har opparbeidet seg, har fått så liten plass i rapporten. Rapporten etter vårt skjønn får en slagside der det strafferettslige perspektivet dominerer over andre tiltak. At anmeldeshyppigheten øker fører nødvendigvis ikke til bedre oppfølging for ofre, og det vil kunne være et mangfold av årsaker til at noen unnlater å anmelde voldtekt blant annet at man vil holde saken utenfor rettsapparatet. Det er derfor etter vårt skjønn viktig å se behovet for å øke kompetanse og ressurser innenfor ulike tiltak.

Generelt

I punkt 6.2.5 formidles det at prostituerte er en gruppe som er særlig utsatt for seksuell vold (s:37), noe som begrunnes med tall fra Pro Sentrets årsrapporter samt en undersøkelse utført av Melissa Farley m.fl. som omhandlet intervjuundersøkelse med 854 prostituerte i 9 land (s: 38). Det er viktig å være seg bevisst på at både Pro Sentrets tall og Farley’s undersøkelse bygger i hovedsak på gateprostituerte som er marginaliserte grupper i samfunnet med store levekårsproblemer som rusproblemer, hjemløshet, psykiske problemer osv. I Pro Sentrets rapport ”Fritt vilt – En undersøkelse om voldserfaringene til kvinner i prostitusjon”, formidles det at kvinner i den rusrelaterede gateprostitusjonen er mer utsatt for vold enn andre kvinner som jobber i gateprostitusjon og kvinner som jobber på andre arenaer. Videre så vises til at erfaringer med vold fra partnere, bekjente og omgivelser er høyere enn en voldserfaringene fra selve prostitusjonsrelasjon og at utsatthet for vold både i og utenfor prostitusjon er knyttet til andre faktorer som blant annet rusavhengighet, sosioøkonomiske forhold og øvrige levekårsforhold (s:35).

Utvalget til Pro Sentrets undersøkelse gjør at vi må ta høyde for skjevheter ved at de først og fremst kommer i kontakt med kvinner som jobber på utendørs- eller kombinerer å jobbe på utendørs og innendørsarenaen. Man kan derfor tenke seg at det er underrapporteringer fra innendørsarenaen. Men samtidig støtter denne voldsundersøkelsen opp om våre erfaringer så vel som prostitusjonsforskning både nasjonalt og internasjonalt: Kvinner som jobber i gateprostitusjon er mer utsatt for vold enn kvinner som jobber på andre arenaer, og i likhet med nasjonale erfaringer er det i gateprostitusjon man finner de mest marginaliserte gruppene innenfor prostitusjon. Videre at voldserfaringer ikke nødvendigvis er knyttet til prostitusjonsrelasjon men omhandler privat vold, vold fra personer i nære relasjoner, fra miljøet og omgivelsene.

Det må derfor tas høyde for at samfunnets holdninger til prostitusjon og sosialt stigma er viktigere faktorer både i forhold til å utsatthet for vold og i forhold til anmeldelse av voldsopplevelser. En evaluering av legalisering av prostitusjon i New Zealand viser for eksempel at færre oppgir å ha vært utsatt for vold etter lovreformen, men at dette ikke har ført til noen merkbar endring i anmeldeshyppigheten. De fleste oppgir å ha rapport volden til andre instanser enn politiet.¹ At kvinnene ikke anmelder voldtekt og overgrep til politiet kan være et uttrykk for at sexarbeidere fortsatt blir møtt med fordømmelse, men det kan også bety at ikke alle føler behov for å anmelde saken og at det er viktig med alternative tiltak til det strafferettslige.

PION mener at sex uten samtykke er for voldtekt å regne, samtidig som den enkelte sexselger ofte skiller mellom voldtekt og det å bli truet eller tvungen til seksuelle tjenester som ikke har inngått i avtalen. Dette kommer også godt fram i Pro Sentrets nylige publiserte voldsrapport (s:30) der 27 oppgir har opplevd å bli truet eller tvungen til uavtalt sex det siste året, mens 24 % formidler at de har blitt voldtatt det siste året. I hvilken grad skillet mellom voldtekt og ”avtalebrudd”, påvirker anmeldeshyppigheten vet vi ikke. Men som utvalget peker på (s: 41) så har fornærmedes oppfatninger av handlingen betydning for om den vil bli anmeldt eller ikke. På den andre siden så kan man jo tenke seg at det nettopp for sexarbeidere er viktig å kunne vise til ytre skader og merker for å bli tatt alvorlig av politi og rettsapparat, og at ”avtalebrudd” anses som lost case som man ikke vil gå videre med.

Det vi imidlertid vet er at redselen for å bli avslørt og registrert offentlig som prostituert eller en person med prostitusjonserfaringer, skaper for mange høy terskel i forhold til å anmelde voldtekt og andre voldsovergrep, enten overgriperen er kunde eller partner. Ved førstnevnte må det redegjøres for hvordan situasjonen oppsto, mens i forhold til sistnevnte vil trusselen om at denne vil avsløre prostitusjonsvirksomheten være et hinder. I motsetning til rusavhengige kvinner i gateprostitusjon som ofte har et tett forhold til hjelpeapparatet og et mistroisk forhold til politiet, holder langt de fleste av vår målgruppe prostitusjonserfaringene hemmelig for familie, venner og det offentlige, og vegrer seg for å anmelde av redsel for å bli registrert av politiet eller andre offentlige myndigheter. Det er med andre ord ikke nødvendigvis dårlige erfaringer med politiet som er et hinder for å anmelde, men behovet eller redselen for at prostitusjonserfaringer skal bli kjent, som skaper høye terskler.

Vi si at vi synes at det er merkelig at utvalget slår fast at kvinner i prostitusjon er særlig utsatt for seksuell vold uten at det problematiseres og nyanseres, og på den måten bidrar til å skape et inntrykk at det er i relasjon til kunden selgersiden er sårbar. Dette bidrar etter vår mening å tildekke hvordan samfunnsmessige forhold som holdninger til og fordømmelse av kvinner i

---

¹ “Report of the Prostitution Law Review Committee on the Operation of the Prostitution Reform Act 2003”
New Zealand Government, 2008

prostitusjon samt sosialt stigma bidrar til å (vi har ingen undersøkelse om voldserfaringer til mannlige, transseksuelle og transkjønnede sexarbeidere) skape sårbare og utsatte grupper. Men det bidrar også om enn ikke intendert, til å reproducere stereotype bilde av prostitusjon som påvirker ikke bare ”mannen i gata” men også representanter fra politi og rettsapparat om at voldtekt må regnes nærmest for et arbeidsuhell og ikke en straffbar handling. Vi går ut ifra at utvalget er velkjent med at det foreligger et forslag om å forby kjøp av seksuelle tjenester, og vi mener at utvalget burde ha tatt opp og problematisert det både under punkt 6.2.5. og punkt 6.4.

Rettsapparatets behandling

Vi støtter utvalgets syn på at det er behov for kompetanseheving innenfor politi og rettsapparat når det gjelder voldtektssaker. Det er viktig at fornærmede føler seg ivaretatt og blir møtt med respekt av straffeapparatet, og at ikke mangelfullt politiarbeid fører til at saken henlegges.

Når det gjelder utvalgets videre forslag om opprettelse av en egen enhet mot seksualisert vold, opprettelse av et sentralt register og ”dreiebok” synes vi det er interessant men vi har for liten kompetanse på politiets organisering til å si mye om det. Vi mener imidlertid at det er viktig med en generell kompetanseheving i politiets håndtering av voldtektsaker så vel som ofre for voldtekt, men også bevisstgjøring av egne fordommer som for eksempel vår målgruppe vil kunne møte hos både politi og rettsapparat.

Vi er skeptisk til at utvalget velger å vedlikeholde et sterkt kjønnsperspektiv i forslaget om ved at denne enheten skal knyttes opp til sakstyper som ”privat vold, seksuelle overgrep mot barn, tvangsekteskap, trafficking og kjønnslemlestelse” (jf. s:60). Som utvalget peker på flere ganger i rapporten kan man tenke seg at terskelen for å anmelde voldtekt for unge gutter/menn er høy og at det er underrapportering av dette spesielt blant unge gutter og menn som selger seksuelle tjenester til menn, unge gutter og menn som lever i rusmiljøer der både prostitusjon og bytte mellom seksuelle tjenester og dop forekommer, og i homofile miljøer. I tillegg til at det også må ta høyde for at kvinner er overgripere med begge kjønn som den fornærmede part.

Forebyggende tiltak

Vi støtter utvalgets forslag om å innføre seksualisert vold i undervisningen. Vi er imidlertid ikke sikker om at forslaget om å innføre det i KRL – faget vil fungere godt. KRL har vært og er fortsatt et omstridt fag fordi mange skoler har til tross for EMD’s kritikk, fortsatt et dominerende perspektiv på kristendomsopplæring. Forebyggende arbeid blant ungdom innebærer både at ungdom skal få økt kunnskap om grensesetting og skadevirkning, og at kunnskap skal bidra til å påvirke holdninger, normer og atferd. Det vil være en sammenheng ikke bare mellom rus og ufrivillig sex men også mellom rusinntak og påtvinge noen ufrivillig sex. Vi mener derfor at en generell opplæring i rusvett så vel som internettvett ved for eksempel å gjennomføre temafordypningsuker samt ta det inn i den generelle seksualundervisningen på skolen, i tillegg til å ta temaet opp på andre arenaer ungdom opptrer på – ungdomsklubb, idrettsmiljø, russ etc. Det er viktig at informasjon om organisasjoner man kan ringe til eller på andre måte ta kontakt er tilgjengelig, og for mange vil kanskje muligheten til å ta en anonym telefon være et bedre tilbud enn å henvende seg til skolens helsesøster. Vi er selvsagt ikke i mot at helsesøster skal involveres, men det må tas høyde for at på mange små steder vil synlighet/tetthet gjøre at kontakt med helsesøster ikke er et alternativ.

Vi støtter også utvalgets forslag om økt forskning på feltet og økt kunnskap om temaet for lærere, helsesøstere og andre som jobber med ungdom.

Hjelpetiltak

For vår målgruppe utgjør Voldtekts/Overgrepsmottakene ved de lokale legevaktene et viktig tilbud, og vi mener at dette tilbudet bør i tillegg til frivillig organisasjoner, selvhjelpsgrupper og sosiale tiltak, styrkes. For denne gruppen vil for eksempel fastlegen ofte ikke være et alternativ da denne brukes til familiære forhold og helseplager, ikke behov for medisinsk behandling som en følge av prostitusjon. Vi vil derfor vektlegge behovet for at mottakene ved legevakt opprettholdes og styrkes i forhold til å ivareta helse og psykososial oppfølging av ofre. Vi mener at frivillige organisasjoner, selvhjelpsgrupper og sosiale tiltak vil være et mer lokalt rettet tilbud og for mange bedre enn å etablere RKK som en støttefunksjon, utover den støtten de allerede har som mandat å gi kriminalitetsofre.

Vi støtter for øvrig utvalgets forslag om å stille kvalifikasjonskrav til leger som utfører rettsmedisinske undersøkelser i forbindelse med voldtektsaker samt forslaget om å utvide oppbevaringstiden for sporsikringsmateriale.

Tilrettelagt samtale

Vi synes at det danske prosjektet er interessant og at muligheten for å etablere det i Norge bør ses nærmere på.

Erstatning og bistandsadvokat

Vi er i utgangspunktet kritisk til erstatningskrav rettet mot skadevolder og mener at voldsoffererstatning er en bedre løsning. Vi støtter utvalgets krav om at bevisskravet i voldsoffererstatningsloven § 3 endres fra klar til vanlig sannsynlighetsovervekt.

Vi støtter utvalgets anbefalinger om at retten til bistandsadvokat når voldtekten har skjedd i utlandet presiseres samt at det bør gis en skjønnsmessig adgang til å få oppnevnt bistandsadvokat selv om ikke saken etterforskes i Norge.

Høringsuttalelsen vil også bli sendt per post.

Oslo den 16.06.08

Med vennlig hilsen

Astrid Renland
Adm. ansvarlig for PION